

STAROŻYTNE ZABYTKI KOŚCIOŁA MÓWIĄ O WIERZE PIERWSZYCH CHRZEŚCIJAN

Przesłanie Jana Pawła II z okazji 150. rocznicy powstania Papieskiej Komisji Archeologii Sakralnej (1852-2002)*

Do czcigodnego Brata abpa Francesco Marchisano Przewodniczącego Papieskiej Komisji Archeologii Sakralnej¹.

1. Przed stu pięćdziesięciu laty z polecenia mojego poprzednika błogosławionego Piusa IX istniejąca od niedawna Papieska Komisja Archeologii Sakralnej przystąpiła do realizacji swego pierwszego projektu. Miało to być gromadzenie starochrześcijańskich znalezisk i przechowywanie ich w odpowiednim miejscu, a następnie utworzenie muzeum, które później otrzymało nazwę: *Museo Cristiano-Pio*.

Zgodnie z papieskim zaleceniem, Komisja miała też, po odpowiednim rozeznaniu, zadbać o to, aby „w katakumbach pozostało na swoim miejscu jak najwięcej obiektów, które – zabezpieczone przed zniszczeniem – miałyby umacniać chrześcijan w wierze, przypominając im prostotę katakumb”². 6 stycznia 1852 r. ówczesny sekretarz stanu kard. Giacomo Antonelli przedstawił papieskie decyzje oraz ostateczny skład Komisji, w której znaleźli się wybitni uczeni, a wśród nich o. Giuseppe Marchi SJ oraz Giovanni Battista De Rossi.

Z okazji tej ważnej rocznicy poprosiłem Sekretarza Stanu kard. Angelo Sodano, aby członkom zasłużonej Papieskiej Komisji Archeologii Sakralnej przekazał moje serdeczne pozdrowienia oraz słowa szczerzej zachęty, by

* Papieska Komisja Archeologii Sakralnej – ustanowiona 6 stycznia 1852 r. przez papieża Piusa IX – obchodzi w tym roku 150. rocznicę swego powstania. Miała ona opiekować się starożytnymi cmentarzami sakralnymi, dbać o ich stan, prowadzić dalsze prace badawcze, a także chronić pamiątki z pierwszych wieków chrześcijaństwa, wspaniałe zabytki, wiekowe bazyliki na terenie Rzymu i Włoch. Pius XI w Motu proprio *«I primitivi cemeteri»* z 11 grudnia 1925 r. [jego tekst zobacz niżej s. 19-24] nadał Komisji miano papieskiej. Dnia 12 lutego 2002 r. odbyły się w Wiecznym Mieście obchody rocznicowe, którym przewodniczył Sekretarz Stanu kard. Angelo Sodano. Z tej okazji Jan Paweł II skierował do przewodniczącego Papieskiej Komisji Archeologii Sakralnej abpa Francesco Marchisano powyższe przesłanie, przekazane mu za pośrednictwem kard. Angelo Sodano.

¹ Przedruk przekładu z OsRomPol 23 (2002) nr 5, s. 11-12.

² Por. „Archivio della Societa Romana di Storia Patria” 91 (1968) s. 259.

w dalszym ciągu zabiegali o konserwację, badanie i upowszechnianie tego cennego dziedzictwa zabytków Kościoła, a zwłaszcza katakumb w Rzymie i we Włoszech.

2. Nie można przy tej okazji nie wspomnieć o szczególnej trosce, jaką od najdawniejszych czasów papież rzymscy otaczali zabytki chrześcijaństwa rozsiane po Rzymie i całych Włoszech.

Na przypomnienie zasługuje tu, na przykład, decyzja papieża Zefiryna, który założył pierwsze katakumby przy via Appia i powierzył je pieczy diakona Kaliksta, jego późniejszego następcy na Stolicy Piotrowej. Nazwa tego największego kompleksu katakumb pochodzi od jego imienia. Innym papieżem, który przyczynił się do odkrycia pochodzenia katakumb, był Damazy. Podczas swojego pontyfikatu wyszukiwał groby męczenników i umieszczał na nich wspaniałe wierszowane epigrafy upamiętniające czyny pierwszych świadków wiary.

W minionym stuleciu papież Pius XI, kontynuując dzieło swych bezpośrednich poprzedników, wydał *motu proprio* *«I primitivi cemeteri»*, w którym potwierdził znaczenie Komisji Archeologii Sakralnej i powiększył grono jej członków, „aby starożytne zabytki Kościoła były zabezpieczane w jak najlepszy sposób, udostępniane badaczom oraz czczone i otaczane kultem przez wiernych ze wszystkich krajów”³. Dalekowzrocza inicjatywa tego wielkiego papieża wpisała się w szczególny kontekst Roku Świętego 1925, kiedy rzesze pielgrzymów przybywały do Rzymu, by z czcią nawiedzać zabytki Kościoła. A zatem następcy apostoła Piotra, nadając nowy rozmach działalności Papieskiej Komisji Archeologii Sakralnej, kierowali się – jak zawsze – względami duchowymi i duszpasterskimi.

3. We wszystkich epokach katakumby były dla wierzących symbolem jedności i pobożności. To w nich są pieczołowicie przechowywane i czczone wymowne świadectwa świętości Kościoła, przypominające o wspólnocie łączącej żywych z umarłymi, ziemię z niebem, czas z wiecznością. W tych świętych miejscach oczekują przyścia Chrystusa w chwale ci wszyscy, którzy otrzymali znamię chrztu świętego, a niekiedy złożyli również najwyższe świadectwo wierności Ewangelii, przelewając własną krew.

Chciałbym tu przytoczyć w całości jeden z wielu wspaniałych epigrafów. Napisał go papież Damazy ku czci św. Saturnina, męczennika, którego liturgiczne wspomnienie przypada właśnie dziś. Słowa te mogą się odnosić do wielu, którzy oddali życie za Chrystusa, a teraz odpoczywają w pokoju, oczekując dnia, który nie będzie miał końca, kiedy Pan powróci w chwale. Chcemy w ten sposób uczcić ich wszystkich, naszych braci i nasze siostry w wierze:

„Incola nunc Christi / fuerat Chartaginis ante. / Tempore quo gladius / secuit pia viscera Matris, / sanguine mutavit patriam, / vitamque, genusque / Romanum

³ *Motu proprio* „*I primitivi cemeteri*” (11 XII 1925), AAS 17 (1925) 621.

civem / Sanctorum fecit origo. / Mira fides rerum: docuit / post exitus ingens. / Cum lacerat pia membra, / fremit Gratianus ut hostis; / posteaquam fellis vomuit / concepta venena, / cogere non potuit / Christum te, sancte, negare; / ipse tuis precibus / meruit confessus abire. / Supplicis haec Damasi / vox est: venerare sepulcrum. / [Solvere vota licet castasque / effundere preces, / Sancti Saturnini tumulus / quia martyris hic est.] / Saturnine tibi martyr / mea vota rependo"⁴.

(„Ten, który teraz żyje w Chrystusie, przedtem w Kartaginie żył. Kiedy miecz przeszył święte łono Matki, za cenę krwi zmienił ojczyznę, życie i ród, przez narodziny do świętości stał się obywatelem Rzymu. Wspaniała była jego wiara – o niej świadectwo dał swą heroiczną śmiercią. Gracjan, wróg zagorzały, znęcał się nad świętymi członkami; ale choć wylał na ciebie całą swą jadowitą żółć, nie zdołał cię zmusić, byś Chrystusa, o święty, się zaparł; a nawet, dzięki, twoim modlitwom, zasłużył na śmierć chrześcijańską. Takie jest Damazego życzenie: «czcicie ten grób». [Tutaj śluby wypełniać można i czyste zanosić modlitwy, bo grób to męczennika, świętego Saturnina]. Przed tobą, Saturninie, męczenniku, me śluby wypełniam”).

Czyż można nie przyznać, choćby na podstawie tych natchnionych wersetów, że katakumby są jednym z historycznych symboli zwycięstwa Chrystusa nad złem i grzechem? Stanowią one dowód na to, że prześladowania, które spadają na Kościół, nigdy nie zdołają go zniszczyć, gdyż opiera się na obietnicy Pana: „portae inferi non praevalerunt adversus eam – bramy piekielne go nie przemogą” (Mt 16, 18).

4. Chciałbym również przypomnieć, że Komisja, której ksiądz arcybiskup tak godnie przewodniczy, nie zajmuje się jedynie odpowiednią konserwacją «pamiętek ludu Bożego», ale również badaniem i rozpowszechnianiem zawartego w nich religijnego i kulturalnego przesłania. Wasi współpracownicy analizują nie tylko kwestie techniczne, naukowe i epigraficzne, ale również antropologiczne, teologiczne i liturgiczne. Dzięki ich pracy Kościół może coraz lepiej poznawać spuściznę pozostawioną przez pierwsze pokolenia chrześcijan. Dziełactwo to wraz ze swym milczącym i niezmiennym przesłaniem pomaga Ludowi Bożemu dochować wierności *depositum fidei*, które otrzymał jako cenny skarb i którego musi starannie strzec.

Autorytatywne wypowiedzi specjalistów należących do Komisji na przestrzeni ostatnich stu pięćdziesięciu lat mają wielkie znaczenie nie tylko naukowe, ale również, i to w sposób szczególny, religijne i eklesjalne. Z okazji obchodzonego obecnie jubileuszu pragnę serdecznie podziękować za głębokie i wielkoduszne zaangażowanie wszystkim, którzy wnoszą wkład w rozwój tego historycznego i duszpasterskiego dzieła.

Życzę również, aby prace Papieskiej Komisji były coraz bardziej upowszechnianej w coraz większym stopniu odpowiadały pragnieniom wszystkich,

⁴ *Epigrammata Damasiana*, ed. A. Ferrua, Roma 1942, 188-189.

którzy chcą bliżej poznać świadectwo swych poprzedników w wierze. Odkrywając za pośrednictwem zabytków i pamiątek stałość wiary pierwszych chrześcijan, nowe pokolenia będą mogły z większą odwagą żyć zgodnie z Ewangelią, również za cenę osobistych wyrzeczeń.

W tym duchu pragnę zapewnić czcigodnego brata arcybiskupa, jak również członków Papieskiej Komisji Archeologii Sakralnej, jej współpracowników oraz tych, którzy będą brać udział w zaplanowanych przedsięwzięciach – o mojej szczerzej życzliwości. Każdego zawierzam Maryi, Matce Kościoła, a wszystkim udzielam specjalnego Błogosławieństwa Apostolskiego jako zadatku obfitych łask w niebie.

W Watykanie, 12 lutego 2002 r., we wspomnienie św. Saturnina i towarzyszy, męczenników.

Joannes Paulus o. s. i.